

BAKILLÂNÎ'NİN EL-İNTİSAR Lİ-NAKLİ'L- KUR'ÂN'I

Doç. Dr. Şerafeddin GÖLCÜK

Kâdî Ebû Bekr Bakillânî'nin (403/1013) Nektü'l-İntisar li-Nakli'l-Kur'ân'ı Dr. Muhammed Zağlûl Selâm tarafından tahkik edilerek neşredilmiş bulunmaktadır. (1971- İskenderiye) Sözkonusu eser 445 sayfa olup bunu 51 sayfası Dr. M. Z. Selâm'ın Bakillânî ve onun Kur'ân ve i'caziyla ilgili araştırmalarına ayrılan mukaddimeyi teşkil ediyor. Dr. Selâm mukaddimede Bakillânî'nin yetişmesini, fikrî temayülünü (s. 1-8), Kur'ân'ın beyan ve i'cazının Bakillânî'ce incelenmesini (s. 8), Kur'ân ve şiir arasındaki durumu, Bakillânî'nin İ'cazu'l-Kur'ân kitabını, bu kitaptaki Kâdî Ebû Bekr'in metodunu (s. 27) ele alıyor: Bakillânî'nin Kur'ân'ın i'câzını tedkikte getirdiği yenilik, mevzu ile san'at birliğini sağlamış olmasıdır. O Kur'ân'ın i'câzını ortaya konken bir sureyi ele alıp ondaki san'at ve mevzu birliğini aksettirmiştir. (s. 28) Aynı metodu şiire tatbik eden de Bâkillânî'dir. (s. 29-33) Sözü edilen metodun Kur'ân'a uygulanışı ve Neml suresinin misal gösterilişi Bâkillânî'nin Kur'ândan bir sureyi san'at ve mevzu yönünden vahdet (birlik) kabul edişinin bir sonucudur. (s. 33-38) Bâkillânî Kur'ân'ın i'câzını bu tür ele alışla Belâgat ve Bedi'de ihtilâl yapmıştır. (s. 38-41) Kâdî Ebû Bekr'in Kur'ân'ın ifadesi hakkındaki görüşü, günümüz tenkidçilerin söz (lafız) üzerindeki görüşlerine yaklaşıyor. (s. 41) Onun edebîyat nazariyesi edip ve şairlerin kendi iç dünyalarını eserleri aksettirmeleri şeklindedir. (s. 42-45) Fakat Kur'ân Kerim bundan müstesnadır. O bu konuda mikyas ve misal olamaz. Çünkü O Beyan'ın en yüce mevki ve mertebesindedir. (s. 42).

Kur'ân ilimlerinde önemli bir yer işgal eden, (s. 46) İ'cazu'l-Kur'ân kitabının tamamlayıcısı olan, C. Suyûtî'nin kitaplarında ve özellikle el-İtkân'ında, B. Zenkeşî'nin el-Burhan'ında kendisinden

nakiller yaptıkları Bakıllânî'nin el-İntisâr li-Nakli'l- Kur'ân kitabının muhtasarı olan bu eser Hicrî 7-8. asırlarda Abdu'l-Celîl b. Ebî Bekr es-Sâbûnî tarafından istinsah edilip İskenderiye Belediye Kütüphanesindeki 828 numaralı nüshasından tahkik edilerek neşredilmiştir. (50-51).

El-İntisâr li-Nakli'l-Kur'ân'ın ilk cüz'ünden bir nüshanın İstanbul Beyazıt Kütüphanesinde (No: 18671/6) bulunduğunu, tanıtmasını yaptığımız eserin tahkikedicisi Dr. Selâm'ın bu nüshayı görmediğini ayrıca kaydedelim. (s. 5).

Nektü'l-İntisâr li-Nakli'l-Kur'ân'ın birinci bölümü Kur'ân'a Kur'ân, sureye sure, âyete âyet denmesine ayrılmıştır. (s. 56-58).

İkinci bölümde Kur'ân'ın nakliyle ilgili bilgi verilirken Kur'ân'ın mu'cize oluşuna üç yönden açıklık getiriliyor. Bunlar: a) nazmının hayret vericiliği, b) gaybten haber vermesi, c) geçmiştekilerin hallerinden bilgiler sunması biçiminde özetleniyor. (s. 59).

Üçüncü bölüm Besmele, Nâs, Felak sureleri ile Kunut dualarına ayrılmış, ayrıca sure ve âyetlerin tertibi, sayıları hakkında bilgi veriliyor, Kur'ândan ilk inen âyetler araştırılıyor. (s. 71-94).

Dördüncü bölümde Rafizilerin Kur'ân hakkındaki itirazları ele alınıyor. (s. 95-100).

Beşinci bölüm Selef'ten rivayet edilen şâzlara ayrılmıştır. (s. 101-102).

Altıncı bölüm mensuh âyetlerin incelenmesine tahsis ediliyor. (s. 103-108).

Daha sonraki bölüm -Kur'ân'ın yedi harf üzerine nâzil oluşu meselesini kendine konu ediniyor, (s. 109-113) ve bu yedi harfin anlamı araştırmaya mevzu ediliyor. (s. 114-119) Aynı konu yedi kıraat şeklinde inceleniyor. (s. 120-123).

Kinaye ve lahn meseleleri ayrı birer bölümde inceleyerek bu husustaki görüşler ortaya konuyor. (124-134).

Lügat yönünden Kur'ân'a itiraz ve karşı gelmeler ayrı bir konuda ele alınarak misallerle mevzuya açıklık getiriliyor. (s. 135-211) Eserin bu uzun bölümünde Kur'ân âyetlerinin Bâkılânî'ye özgü tefsirini görüyoruz.

Kur'ân'daki tekrarların ve bunların faydalarına ayrılan bölümde bunların yararlı ve yerinde birşey olduğu Kur'ân'dan, hayattan ve şiirden verilen örneklerle teyid ediliyor. (s. 212-239).

Kur'ân'da noksanlık olduğunu iddia eden Rafizilere cevap verildikten sonra (s. 240-241) Kur'ân'ın Hz. Peygamber S. için mu'cize oluş keyfiyeti ele alınıyor ve burada özellikle Bâkılânî'ye has mu'cize anlayışından hareketle onun benzerini getirmenin insanın gücü dahilinde olmadığı belirtiliyor. Çünkü insanda kendine özgü bir kudret yoktur. Kudretin gerçek sahibi Allah'dır. Yegâne Kâdir olan O'dur. Öyleyse kulun kudreti dahilinde olan bir mu'cizeden söz edilemez. Bahis konusu bâbta Bâkılânî Kur'ân'ın mu'cize oluşunu veciz bir şekilde dile getiriyor. (s. 242-248) Bu bölümü takiben Kur'ân'ın diğer arab kelâmından farklı oluşuna temas ediliyor ve Kur'ân'ın Belâgat ve Beyan yönünden incelenmesine ayrı bölümler tahsis ediliyor. (s. 249-271).

Hususi bir bölümde şiirlerle misaller verilerek Kur'ân'ın şiir olduğu iddiası reddediliyor. (s. 272-285).

Mu'tezilenin arabların Kur'ân'ın benzerini getirmelerine kudretleri olmakla birlikte bundan vazgeçtiklerine dair görüşleri, Bâkılânî'nin kelâmî görüşleri açısından kendine has üslûpla cevaplandırılıyor. (s. 286-306).

Garanik hadisesi de eserde ayrı bir bölüm oluşturmaktadır. Bu hadiseye çeşitli yönlerden bakılarak değişik görüşler serdediliyor. (s. 307-311).

Hz. Peygamber'in S. Kur'ân'ı unutup unutmaması meselesi ile Kur'ân'ı iki levha arasında ilk toplayanın kim olduğu meselesi de kitapta yer alan konulardandır. (s. 312-320).

Lâfız olmaksızın manâ üzerine kıraatın ibtali meselesine de yer verilen kitapta, farsça ile kıraatın caiz olmasının iptaline mantıkî bir şekilde temas ediliyor. (s. 321-352).

Daha sonraki bölümlerde, Hz. Ebû Bekr'in R. mushafı toplanması, mushafın üzerine yazıldığı şey, Hz. Osman'ın R. Kur'ân'ı toplama hususunda Hz. İbn Mes'ûd'la ilgili bilgi verme, Hz. Osman'ın R. Hz. Zeyd b. Sâbit'i R. Kur'ân'ı toplama heyetinin başkanı seçmesi ile ilgili konular incelenmektedir. (s. 353-383).

Kur'ân'ın hangi lügatle indiği, Şam, Medine ve Iraklıların ihtilâf ettikleri harfler ayrı birer bölümde yer alırken (s. 384-395) Haccac b. Yusuf'un Kur'ân'la ilgili tasarrufuna temas ediliyor. (s. 396-399).

Kıraat hususundaki ihtilâflar, Hz. Osman'a R. tarizlerle yedi kıraatla ilgili anlaşmazlıkların yer aldığı son üç bölümde eser sona ermektedir. (s. 400-443).

Son sayfada Bâkılânî'nin eserini ihtisar eden Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah Sayrafi'den sözedilmektedir.

Eser özel olarak Kur'ân ilimleriyle uğraşan, genel olarak İslâmî ilimler sahasında araştırma yapanların istifade edeceği ilk kaynak eserlerden olması bakımından önem taşımaktadır. Bu önemli eserin Kâdî Ebû Bekr el-Bâkılânî gibi Sünnet ve Cemaat Ehline mensup değerli bir bilgine ait olması anttırmaktadır. Kur'ân Tarihi açısından üzerinde durulması gereken söz konusu eserin Beyazıt asıl nüshasının, bu tanıtmasını yaptığımız neşirle karşılaştırılarak yayımlanması ve ilim dünyasına sunulması yararlı ve yerinde bir iş olur.